

■ ELFELEJTETT JUBILEUM

Ötvenéves lenne a Rádiószínház (ha lenne)...

1949 novembere. A vajdasági magyar nyelvű rádiózás kezdete. Azt hiszem, sokan emlékezünk még arra a napra, 1949. november 29-ére, amikor déli tizenkettőkor az Újvidéki Rádió akkor még igen kezdetleges stúdiójából Kovács József újságíró és bemondó magyar nyelven köszöntötte a hallgatókat.

Minden esztendőben, ha egy pillanatra is, eszünkbe kellene jusson az a nap, az az egyórás ünnepi műsor, ami az éter hullámain eljutott hozzánk, ami az új média születésének lelkesítő, szép perceivel ajándékozta meg a hallgatókat.

Úgy érzem, hogy a több mint fél évszázados magyar nyelvű rádiózásunkról nem sokat tudunk, legalábbis nem annyit, amennyit megérdemelne. Néhány évvel ezelőtt, pontosabban 1999 novemberében, amikor ötvenéves jubileumát ünnepelte az Újvidéki Rádió magyar műsora, sokan úgy gondolták, legalábbis remélték, hogy végre az ünnepre való tekintettel elkészül majd egy olyan összefoglaló, amely megismertet bennünket a fél évszázados magyar nyelvű rádiózás műfaji sokszínűségével, azokkal az eredményekkel, amelyeket az ott dolgozók felmutattak az elmúlt nem éppen zökkenőmentes időszakban. Sajnos ez nem valósult meg.

Nem a számonkérés szándékával említem most a néhány év előtti jubileumot. Az ilyen viszonyulás ugyanis, már ami egyik-másik intézményünk sokéves munkája iránt megnyilvánul, nem okoz meglepetést. Számomra nem. Hogy a vajdasági magyar rádiózás ötvenharmadik születésnapjának előestéjén mégis elidőzöm a témánál, az azért van, mert szeretném felhívni a figyelmet: idén ötvenéves lenne a Rádiószínház. Lenne, mert tudjuk, hogy mire jutott, mire juttatták neves társulatát az elmúlt évtizedben. Felszámolták, mint sok más művelődési intézményünket.

Az Újvidéki Rádió 1949-ben sugározta első magyar nyelvű gyermekműsorát. Az első rádióra alkalmazott regény 1952-ben került adásba (Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*). Egy évvel később, 1953-ban már eredeti hangjátékokat sikerült hangszalagra rögzíteni. S ezután a rádió rendszeresen közvetítette a gyermekhangjátékokat, a mesejátékokat, később pedig a felnőtt hallgatóknak szánt rádiójátékokat.

A vidám műsorokat is az ötvenes évek legeleje indította útjára. Különösen a nyilvános vidám műsorok „megjelenése” (1952-ben) és „utaztatása” jelentett sokat, hiszen a rádióhallgató közvetlen kapcsolatba kerülhetett, megismerkedhetett a média, a stúdiók világának láthatatlan szereplőivel.

Varga István rendező

Az említett műsorok elkészítése komoly gondot okozott a szerkesztőségeknek, ezért mind határozottabb formában körvonalazódni látszott az elképzelés, amely állandó színtársulat megalakulásának szükségességét célozta meg. Szimin Bosán Magdának, az említett elképzelés szorgalmazójának, megálmodójának hála alakulhatott meg a láthatatlan színház társulata az 1952. esztendő derekán.

Nagyellért János
és F. Várady Hajnalka

Nagyellért János,
F. Várady Hajnalka
és Ferenczi Jenő

Hogy mennyire helyesnek, helytállóan bizonyult a rádió állandó szintársulatával kapcsolatos elképzelés megvalósítása, nagyon hamar nyilvánvalóvá vált. A stúdiókból sugárzott prózai műsorok (hangjátékok, mesejátékok, vidám és irodalmi műsorok) mellett az 1965 decemberében megnyílt M Stúdió színpadán a nyilvános rádiós műsorok is igényelték a társulat közreműködését (a rádiójátékok kamaraszínpadon való bemutatása, vidám műsorok, művészpórtrek, a Rádióiskola versenyműsorai, ifjúsági műsorok, alkalmi ünnepi műsorok stb.).

A Rádiószínház társulata hamar megtalálta helyét az elektronikus média különös, de mégis vonzó világában, létjogosultságát néhány esztendő után már azok sem kérdőjelezték meg, akik kezdetben talán fenntartással fogadták a megalakulását. A társulat azonban nemcsak létjogosultságát bizonyította, nemcsak szűkebb pátriánkban szerzett magának érdemeket, hanem országos viszonylatban is olyan rangot vívott ki magának, amelyre méltán büszkék lehettünk. Az akkori Jugoszláviában, az országos hangjátékszemléken, megkülönböztetett figyelem fogadta a produkcióit.

Minőségi szempontból az Újvidéki Rádió láthatatlan színházának a produkciói nemcsak megközelítették, hanem sok esetben felül is múlták a rendszeresen kimagasló teljesítményt nyújtó belgrádi, ljubljanoi és zágrábi rádióállomásoknak az említett rádiós műfajban felmutatott alkotásait. Bizonyítják ezt azok a díjak, elismerések, amelyeket ezeken a találkozókön a társulat kiérdemelt.

A Rádiószínház elfelejtett fél évszázados jubileuma alkalmából illő felsorolni azok nevét, akik – különösen a hatvanas és hetvenes években – munkájukkal, tehetségükkel nemcsak maguknak, hanem az Újvidéki Rádióknak is rangot teremtettek: Ferenczi Jenő, Gerich Endre, Sántha Sándor, Fejes György, Nagygellért János, Nagygellértné Kiss Júlia, Tusnek Ottília, Romhányi Ibi, Bocskovics Rózsa, Lőrincz Lajos, Boros István, Ladik Katalin, F. Várady Hajnalka, Jordán Erzsébet, Gyapjas Marika, Ádám Olga, Sovény Károly, Fischer Károly, Horváth József, Sinkó István, Szkopál Béla, Gyapjas János, a későbbi években Balázs Piri Zoltán, Soltis Lajos, Bicskei István, Kovács Frigyes, Daróczi Zsuzsa, Kerekes Vali, Földi László...

A rendezőkről sem szabad megfeledkeznünk. Varga István mellett, aki egyúttal a társulat művészeti vezetője volt, Vajda Tibor, Bambach Róbert, Lányi István, Szilágyi László, Pataki László, Garay Béla, Nagy József, Németh P. István, Gellért Tibor dolgozott a láthatatlan színház művészeivel (a társulat tagjai közül is többen rendeztek). Az

■■■

anyaországi rendezők segítségével sem nélkülözte a társulat. Benedek Árpád, Barlay Gusztáv, de mindenekelőtt dr. Cseres Miklós, a rádiós műfaj (a hangjátékokra gondolok) nagy ismerője volt gyakori vendége az Újvidéki Rádióknak. Külön említést érdemel Marton Frigyes. A magyar kabaré meghatározó egyénisége, a Kossuth rádió neves rendezője (csaknem egy évtizedig a Mikroszkóp Színpad igazgatója

■■■

■■■

és rendezője is volt) sokat segített abban, hogy az Újvidéki Rádió vidám műsorai (az áprilisi és a szilveszteri kabarék mindenekelőtt) legalább színvonal tekintetében kiérdemeljék a rendhagyó jelzőt. A kabarészínpaddal kapcsolatos gazdag tapasztalatait, ismereteit hozta el, és otthon érezte magát közöttünk, munkájáról nagy elismeréssel, megbecsüléssel szólhatunk. Sajnos már csak múlt időben. Nemrégén hagyott itt bennünket. A magyar kabaré kimagasló személyiségéről

■■■

■ ■ ■

és a Kossuth rádió nyugdíjas rendezőjéről illő tisztelettel emlékeztek meg az anyaországban. Remélem, a kellő tiszteletadásról az Újvidéki Rádió illetékesei sem feledkeztek meg.

A Rádiószínház több évtizedes munkájáról szólva külön hangsúlyozni kell, hogy műhely is volt, a vajdasági művészberek (rendezők, színészek, dramaturgok, írók, költők) közös, nagy műhelye. Ezzel kapcsolatban idézni szeretném dr. Juhász Géza sorait a *Párhuzamok*

Fejes György
és F. Várady Hajnalka

■ ■ ■

és *kapcsolatok* című könyvéből: „A szerkesztőség és a színegyüttes mellett tehát nélkülözhetetlen volt egy fordító, átdolgozó és végül egy szerzői gárda is. Ilyen mennyiségi igényt természetesen elképzelhetetlen eredeti művekkel kielégíteni, de az ilyen műsorok hasonlóképp elképzelhetetlenek eredeti művek nélkül. Ez a magyarázata annak, hogy alig négy évtized alatt (1951–1989) mintegy 50 jugoszláviai magyar szerző 160 eredeti rádiójátéka, hangjátéka került bemutatásra az Újvidéki Rádióban, emellett megközelítőleg 60 gyermekhangjáték és mesejáték...”

Azt hiszem, egyértelmű a következtetés: a Rádiószínház műhelye a vajdasági magyar drámairodalom ügyét is szolgálta a maga módján. Ismert és neves íróink és költőink ott sajátították el azokat a dramaturgiai alapismereteket, amelyek birtokában kezdetben rádiós, később már színpadi művek megírására is vállalkozhattak. Csak néhányukat említem meg: Balázs Attila, Barácius Zoltán, Bosnyák István, Deák Ferenc, Dudás Károly, Fehér Ferenc, B. Foky István, Gion Nándor, Gobby Fehér Gyula, Guelmino Sándor, Kopeczky László, Majtényi Mihály, Pintér Lajos, Tolnai Ottó és Varga Zoltán.

A Rádiószínházról már régen nem beszélünk. Társulatát szélnek eresztették. És mi tudomásul vettük, hogy nincsen? Szerepe, jelentősége azonban egyértelmű. A mögöttünk maradt idő ezt bizonyította. Talán az elfelejtett jubileum elgondolkoztat majd bennünket: Megtettünk-e mindent e társulat megmaradásáért?

Hét Nap, 2002. november 27. 16.

